

Nämnden för
Statligt Stöd till Trossamfund

**Till
Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM**

Slutredovisning av de särskilda medel för arbete med flyktingfrågan som beslutades av regeringen 2015-12-11.

Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) ber härmed att få lämna slutredovisning av de särskilda medel som regeringen beslutade 2015-12-11 skulle fördelas till trossamfund för att stärka deras pågående arbete med flyktingfrågan.

1. Sammanfattning

De av regeringen anslagna 10 miljoner kronor har förbrukats i enlighet med regeringens intentioner och riktlinjer. Därutöver har flera samfund centralt lagt sammanlagt cirka 3.5 miljoner kronor av egna centrala medel plus centralt finansierade tjänster. Verksamhet har ägt rum i 319 församlingar/regioner inom Sveriges alla län.

2. Fördelning av de 10 miljoner kronor regeringen anslog 2015-12-11

Regeringen beslutade 2015-12-11 att:

"Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) ska utan rekvisition och innan årsskiftet betala ut 10 miljoner kronor till ett urval av statsbidragsberättigade trossamfund för att stärka samfundens kapacitet i pågående insatser för asylsökande och arbete med etablering av nyanlända i den rådande flyktingsituationen. Bidraget ska bl.a. användas för att möjliggöra interreligiöst samarbete med anledning av flyktingsituationen. Trossamfunden ska verka för att bidragen så effektivt som möjligt når verksamhet i alla berörda delar av landet. De trossamfund som tilldelas bidrag ska ansvara för att dessa når lokala och regionala verksamheter."

Utifrån den kunskap SST har om de statsbidragsberättigade trossamfunden och deras verksamhet, fördelades de av regeringen anslagna 10 miljonerna till 22 stycken trossamfund. (Bilaga 1) Detta meddelades trossamfunden genom brev 2015-12-11. (Bilaga 2) Pengarna betalades ut veckan före jul, vecka 51.

3. Hur fördelades pengarna?

Den huvudsakliga fördelningsnyckeln var trossamfundens procentuella del av det ordinarie organisationsbidrag som SST fördelar. En viss omfördelning gjordes så att de

mindre trossamfunden fick en större del av bidraget än vad som annars hade blivit fallet.

4. Trossamfundens slutredovisning till SST

Enligt regeringsbeslutet angående de särskilda medlen till arbete med flyktingfrågan begärde SST in en slutredovisning från berörda trossamfund. (Bilaga 3) Slutredovisningen skulle omfatta perioden 2016-01-01 – 2016-12-31 och vara SST tillhanda senast 2017-02-15.

5. Hur har de utbetalde medlen förbrukats?

Trossamfunden har vidareförmedlat de särskilda medlen i huvudsak på två sätt:

1. Främst de stora trossamfunden har haft ett internt ansökningsförfarande där de har tagit beslut på vilka lokala och regionala projekt som ska få medel under 2016, men där medlen betalats ut efter rekvisition i efterhand.
2. Främst de små trossamfunden, som inte har en regional struktur och inte många lokala enheter, har anslagit pengar vartefter arbete utförts, då de flesta lokala enheter inte har ekonomiska möjligheter att ligga ute med pengar. I dessa fall redovisas utbetalade medel i efterhand till den nationella nivån.

Ekonomisk redovisning

Hur de anslagna medlen har använts kan delas upp i nedan nio kategorier.

1. **Lokaler.** Hyra, utgifter för iordningsställande, utrustning.
1 043 416 kr
2. **Transporter.** Till och ifrån verksamheter och t ex flyktingförläggningar. Skjuts till besök hos kommun/myndigheter, sjukvårdsbesök, församlingens gudstjänster m.m.
1 901 188 kr
3. **Utbildning,** kurser, kursmaterial. Språkcaféer, samhällsinformation m.m.
1 194 240 kr
4. **Kultur.** Kostnad för kulturverksamhet, upplevelse, skapande, besök på kulturinstitutioner.
1 226 799 kr
5. **Material och förnödenheter.** Tillfälligt boende, kläder, mat, hushållsartiklar, leksaker, receptfria läkemedel m.m.
2 038 225 kr
6. **Löner/arvoden för ledare lokalt** eller lokalt verksamhetsansvariga, tolkar m.m.
1 457 838 kr
7. **Löner/arvoden. Nationellt eller regionalt ansvariga** för samordning/utveckling av verksamhet och stöd till lokala aktörer.
660 902 kr

8. **Volontärer.** Kostnad för utbildning och uppmuntran.
306 205 kr
9. **Övrigt.** Rådgivningsverksamhet, kontakter med näringsliv, kuratorer m.m.
171 187 kr

Summa: 10 000 000 kr

Ej utnyttjade/omfördelade medel

Ett litet trossamfund meddelade före sommaren 2016 att de inte skulle utnyttja tilldelade medel på 200 000 kr. Anledningen var inte att de inte jobbade med flyktingmottagning utan på grund av att deras medlemmar inte ville ta emot ersättning för det arbete som gjordes. De såg det som sin skyldighet. Pengarna återbetalades och omfördelades till två trossamfund som hade lagt in stora egeninsatser i arbetet. (Bil 4)

Egeninsats

13 stycken trossamfund har angivit i sina redovisningar att de gått in med centrala medel för att förstärka de särskilda medlen från regeringen för arbete med flyktingar. Summan är sammanlagt 3 452 311 kr. Ett av dessa samfund har därutöver bekostat en 75% samordnartjänst centralt och ett samfund har bekostat en 50% samordnartjänst centralt.

När det gäller egeninsats så bör man också, även om det inte är angivet, tänka in det stora och engagerade arbete som alla de lokala volontärerna lagt ner och även de lokala församlingarnas insamlade medel genom kollekter och gåvor till detta arbete.

6. Verksamhetens spridning över landet

Sammanlagt är det 319 församlingar/regioner som fått del av medlen. Viktigt att då notera att de flesta, om inte alla församlingar, har haft flera olika aktiviteter som helt eller delvis finansierats av dessa medel. Detta innebär att antal aktiviteter torde uppgå till över 1200 stycken. Till detta ska tilläggas all den ordinarie verksamhet som flyktingar och asylsökande välkomnats till och blivit en del av.

Nedan redogörs hur dessa 319 församlingar är spridda över landet länsvis:

Stockholms län – 49 st	Uppsala län – 7 st	Södermanlands län – 12 st
Östergötlands län – 12 st	Jönköpings län – 17 st	Kronobergs län – 11 st
Kalmar län – 6 st	Gotlands län – 1 st	Blekinge län – 9 st
Skåne län – 19 st	Hallands län – 6 st	Västra Götalands län – 47 st
Värmlands län – 17 st	Örebro län – 11 st	Västmanlands län – 18 st
Dalarnas län – 15 st	Gävleborgs län – 7 st	Västernorrlands län – 12 st
Jämtlands län – 10 st	Västerbottens län – 11 st	Norrbottnens län – 12 st

Kommentar: Glädjande kan konstateras att verksamhet har skett i alla län. Det som kan sticka ut är att Skåne län har i jämförelse med Västra Götalands och Stockholms län en låg siffra. Förklaringen är att närvaron av trossamfund i Skåne är svag. Detta

har inneburit att de som finns har haft många aktiviteter eller samarbetat med t ex Röda korset och de olika nätverk som uppstod.

7. Till vad har de särskilda medlen använts?

De delredovisningar som inkommit visar på en lyhördhet för flyktingars behov, en kreativitet och uppfinningsrikedom som imponerar och en uthållighet som varit starkare än vad man rimligen kunnat förvänta. (Se bilaga 5, Reportageboken Trossamfundet och flyktingarna.)

För att sammanfatta i grova drag den verksamhet som de särskilda medlen har stött och gjort möjlig följer SST nedan de grupper som redovisades ovan i p. 5 angående den ekonomiska redovisningen:

1. Lokaler
2. Transporter
3. Utbildning
4. Kultur
5. Material och förnödenheter
6. Löner/arvoden för ledare lokalt, tolkar m m
7. Löner/arvoden för nationellt eller regionalt ansvariga för samordning och utveckling
8. Volontärer
9. Övrigt

Som regeringen sade i sitt beslut angående dessa särskilda medel så skall de gå till att ”stärka samfundens kapacitet i pågående insatser”. Detta har betytt att trossamfundet med dessa extra medel har kunnat utveckla viss verksamhet och kunnat utvidga/förstärka annan.

Här följer en kort beskrivning av vad verksamhet inom de nio ovan nämnda kategorierna inneburit och i många fall fortfarande innebär.

Lokaler

Många av de nyetablerade trossamfundet i Sverige har inte egna lokaler eller de lokaler man har är små. Det har betytt att behovet att hyra lokaler för samlingar, kurser och liknande varit stort. Likaså att i förekommande fall iordningställa dem och utrusta dem med pedagogiska utrustning, tolkutrustning och liknande. I många fall har det också gällt de sedan lång tid verksamma trossamfundet i Sverige.

Transporter

De flesta församlingar har försökt förlägga olika verksamheter utanför flyktingförläggningarna för att flyktingarna någon gång per vecka ska ha möjlighet att vistas i andra miljöer och även komma in till en tätort. Migrationsverket verkar att i många fall när de gjort upphandlingar inte tänkt på att ta med frågan om just transporter eller närheten till kommunala färdmedel. Transportkostnaderna har till stor del gått till buss/minibuss förhyring. Därtill kommer ersättning för biltransporter för enskilda eller familjer till sjukvårdsinrättningar, sociala myndigheter men också till församlingens ordinarie verksamhet.

Utbildning, kurser, kursmaterial

Under denna rubrik har det till stor del handlat om språkundervisning och samhällskunskap. Ämnen som flyktingar initialt inte får del av genom stat eller kommun. Verksamheten har oftast skett i församlingen eller i av församlingen förhyrda lokaler, för att flyktingarna också ska kunna komma bort, någon dag i veckan, från förläggningarna och den inte alltid så goda psykosociala miljön där. För att detta ska fungera ordnas då av församlingarna transporter som församlingarna också bekostar. Finns här ett gott samarbete med studieförbunden. Här ska också särskilt nämnas insatsen från många pensionerade (och passionerade) lärare. Många församlingar har satsat på föreläsningar i samband med ordinarie gudstjänster, då med tolkhjälp, som rört både grundläggande samhällsfunktioner och rättigheter men också värderingsfrågor.

Kultur/religion

Många församlingar har satsat på olika kulturarrangemang och samlingar där svensk kultur presenteras och i många fall där flyktingar fått visa sin kultur för svenskar i lokalsamhället. Begreppet blandad kör har i några fall fått en ny betydelse. Flera redovisar också besök på olika lokala och regionala kulturinstitutioner. Många ordnar också transporter från förläggningarna till församlingens gudstjänster. Detta för att flyktingar skall kunna delta i gudstjänstlivet, något som viktigt för många i en utsatt situation, men också för att kunna träffa präst/pastor/imam för samtal kring de upplevelser de varit med om under flykten och de tragedier många av dem drabbats av. Därtill betyder den sociala gemenskapen mycket.

Materiel och förnödenheter

Arbetet inom detta område var av naturliga skäl stort under hösten 2015 och man kunde tro att efter Sveriges ändrade flyktingpolitik, med bland annat stängda gränser, att detta inte skulle vara lika omfattande under 2016. Detta har visat sig inte stämma. Det har fortfarande rört sig om akuta behov av övernattningsmöjligheter, tillfälliga lägenheter inkl möbler, hjälp med resor inom landet eller till annat nordiskt land, förnödenheter, ej receptbelagd medicin. När det gäller den medicinska delen har det visat sig att särskilt kvinnor har haft det lättare att tala om sina särskilda behov och problem med kvinnliga företrädare i församlingarna. Då har det också varit viktigt att hjälpa till med att skaffa icke receptbelagda mediciner eller liknande. Flera trossamfund har redovisat en omfattande hjälp när det har gällt matkassar och kläder, särskilt vinterkläder. Något som också myndigheten har kunnat konstatera vid olika studiebesök. Det

kan också röra sig om, kanske inte akut hjälp i vanlig mening, en grupp som oftast förbises, nämligen barnen. Då handlar det om leksaker, presenter vid religiösa högtider, möjligheten att träffa andra (svenska) barn och så vidare.

Löner/arvoden för ledare lokalt, tolkar m m

Många av de riktigt små trossamfunden där det samtidigt kommit många flyktingar från de länder de har sin bakgrund i har inte vanligtvis personella resurser för att organisera kurs- och seminarieverksamhet, uppsökande verksamhet eller rådgivning. I de fallen har man genom de extra medlen haft möjlighet att deltidsanställa eller arvoda ledare/koordinatörer lokalt. Något som varit ovärderligt. För stora trossamfund där man har haft lokaler och möjligheter för många olika verksamheter har det varit också av vikt att kunna arvoda någon eller några som ansvarat för planering och samordning. Därtill har det utbetalats arvoden för tolkar, kursledare och föreläsare i de fall man inte samarbetat med något studieförbund.

Löner/arvoden för nationellt eller regionalt ansvariga för samordning och utveckling

Flera trossamfund har på deltid, oftast initialt, anställt samordnare nationellt och/eller regionalt. Största delen av kostnaden för dessa har trossamfunden stått för själva. Initialt har de extra medlen använts till dess man funnit egen finansiering. Dessa har haft till uppgift att skapa samarbete och samverkan när det gäller flyktingarbetet med både egna församlingar regionalt men också med andra aktörer lokalt. Detta för att undvika dubbelarbete, i värsta fall konkurrens, och för att maximera och effektivisera medlens användning när det gäller verksamhet. Samordnarna har också, i de sammanhang där man har haft lokala anställda, fungerat som ”spindeln i nätet”. I en del fall har också samordnarna fungerat som inspiratörer för församlingar och grupper där krafterna börjat tryta och man behövt tänka nytt. Inspiratörer och stödjare för de som inte vetat hur de skall satsa på och även organisera sitt flyktingarbete.

Volontärer

När något akut händer hinner man inte alltid rusta sig själv eller andra för den uppgift som ligger framför en. Flyktingsituationen under hösten 2015 var nog ett tydligt exempel på detta. Flera trossamfund har med hjälp av dessa särskilda medel utbildat sina volontärer och församlingsledningar. Det har gällt frågor om bemötande som till exempel religionsdialog, frågor om mottagande som till exempel asylprocessen, frågor som rör migrationsverkets ansvar och arbete och likaså kommunerna. Detta betyder att i många trossamfund i dag finns en erfarenhet och en beredskap för detta arbete. Till detta kommer att många av de som har arbetat, i de flesta fall som volontärer, också utöver sin erfarenhet har en basutbildning inom området. De pengar som använts här har i huvudsak gått till utbildning av volontärer och i liten omfattning också till uppmantran.

Annat

Det som ryms här är några församlingar som organiserat egen rådgivningsverksamhet med arvoderade kuratorer och socialarbetare. Här finns också ett par projekt där man

vänt sig till det lokala näringslivet för att hitta framtida arbetsmöjligheter för asylsökande.

8. Samverkan med andra

Hur och med vilka man samverkat med ser olika ut men kan i huvudsak indelas i följande kategorier.

Samverkan med institutioner inom det egna samfundet. Som exempel kan nämnas Caritas, Islamic relief och liknande biståndsorganisationer som också har ett nationellt arbete i Sverige.

Samverkan mellan olika trossamfund. Samverkan mellan trossamfund som står varandra nära lokalt har förekommit i olika hög grad. En naturlig samverkanspart för många har varit Svenska kyrkan. Samverkan interreligiös, mellan olika religioner, har också förekommit men inte så frekvent. Ett gott exempel beskrivs i bilaga 5 "Goda grannar".

Samverkan med studieförbund och folkhögskolor. I kursverksamheten så har många samverkat med de studieförbund som relaterar till trossamfunden så som Sensus, Bilda, Ibn Rushd och NBV. Likaså har samverkan skett med flera folkhögskolor. Skolor som antingen är en del av det egna trossamfundet eller funnits lokalt nära olika församlingar.

Samverkan med olika aktörer i civilsamhället. Här nämns Röda korset ofta och också de olika mer eller mindre lokala spontana nätverk av eldsjälar och ideella föreningar.

Samverkan med kommuner. Många kommuner har haft svårt att veta hur man skulle ställa sig till samverkan med olika trossamfund. I de kommuner där det innan funnits ett interreligiöst råd eller liknande har det oftast inte varit något problem. Men för de som inte varit vana med att samverka med eller haft kunskap om trossamfunden på orten har man från trossamfunden upplevt en osäkerhet och ibland misstänksamhet från kommunala verksamheter och tjänstemän. Likaså har gällt för migrationsverkets lokala kontor och förläggningar.

9. Könsfördelning i verksamheterna

Det som anges här är grova uppskattningar men kan ändå delas in i tre kategorier.

Verksamhet för ensamkommande flyktingungdomar/unga vuxna. Den gruppen består som bekant av nästan enbart killar/män vilket också speglar verksamheten där de deltagit.

Församlingar med bakgrund i länder som flyktingar kommit från. Här har könsfördelningen varit jämn. Antagligen beroende på att det från början funnits både en hemkänsla och trygghet i att besöka eller låta familjemedlemmar besöka verksamheter.

När det gäller vanlig kursverksamhet i ”svenska” samfund var det initialt en majoritet män som kom. För att hitta sätt som gjorde det möjligt för kvinnor att i allt större grad delta vända man sig direkt med inbjudningar till dem. Exempel är språkundervisning där man erbjuder barnpassning/verksamhet samtidigt. Man kallade språkundervisningen för handarbetscafé där kvinnor handarbetade och lärde sig samtala på svenska samtidigt. Inbjöd ortenskvinnor och flyktingar till att laga mat tillsammans och lära sig de svenska orden för olika maträtter, redskap och mått.

10. Åldersfördelning i verksamheterna

Detta är omöjligt att besvara. Alla har svarat att det varit från barn till personer i 60-årsåldern. Helt beroende på hur flyktinggrupperna som kommit till orten har sett ut.

11. Betydelse för deltagarna

Vad verksamheten har betytt för deltagarna har många dimensioner. Vad som skrivits i rapporterna bygger på ledares och frivilligas egna observationer och ska också förstås utifrån detta. Det som anges kan sammanfattas i följande:

Social trygghet. Att få höra hemma någonstans där mötet med sitt nya hemland inte blir skrämmande. Att relatera till nya vänner.

Få ”nycklar” till Sverige. Utan vad bland annat trossamfunden gjort hade de flesta fått vänta mycket länge på att börja lära sig det svenska språket och få kunskap om hur det svenska samhället fungerar. Detta har hjälpt till att bryta en begynnande segregation som gjort det möjligt för många att komma vidare till utbildning eller jobb.

Att växa. En del verksamhet har byggt på flyktingarnas egen kunskap som till exempel musikutövning, matlagning, brödbak, hantverk o s v. Att få visa upp och ibland lära ut det man kan och har lärt bekräftar en och gör mötet mera jämlikt.

12. Har allt gått bra?

Visst finns det exempel på att saker kan bli fel på grund av missförstånd, missriktad välvilja, uthållighet som nått sin gräns och liknande. Det som påtalas har varit andra myndigheter och kommuners agerande gentemot vissa trossamfund. Det kan vara att vissa trossamfund/församlingar inte släpps in på förläggningar med till exempel leksaker till barn för att ledningen, utan skäl, är rädd för terrorism eller är rädda för att trossamfunden ska missionera. Detta trots att i vissa fall har till och med kommuner gått i god för trossamfunden. Det har hänt att trossamfund/församlingar har erbjudit olika slags hjälp när det gäller akut boende, samlings-salar och liknande men blivit avvisade på grund av myndigheters osäkerhet eller ovilja när det gäller att samverka med trossamfund. Det har till exempel funnits en rädsla för att använda religiösa lokaler för övernattnings trots att det har saknats platser för övernattnings. Detta har också i en del

fall gällt angående samordningsfrågor. SST menar att regeringen har all anledning att utvärdera både frågor rörande samordningen gällande flyktingsituationen som samverkan och brist på den samma mellan myndigheter/kommuner och trossamfunden.

Under hösten 2016 lades flera flyktingförläggningar ner och flyktingar förflyttades med ibland mycket kort varsel. Flera trossamfund har beklagat att det inte funnits någon dialog alls eller information från migrationsverket till de trossamfund som på orten eller på annat sätt varit involverad i verksamhet för dessa flyktingar. På det mänskliga planet har många personliga band brutits upp på ett onödigt smärtsamt sätt så att man ibland eller till och med oftast inte ens fått chans att säga hej då och veta vart ens nya vänner skall flytta. Det har också gällt för verksamhet man förberett och när den ska starta så finns inga kvar på orten.

I princip alla trossamfund skriver i sina slutrapporter att de hoppas att myndigheter och kommuner har lärt och sett vad trossamfundens bidrag kan vara och betyder. Med detta hoppas de också att nästa gång en större ström med flyktingar söker sig till Sverige, att trossamfunden får vara med i dialog och planering från början. På så sätt kan stat, kommun och den del av civilsamhället som trossamfunden utgör komplettera varandra och samverka på ett effektivt och konstruktivt sätt. Detta kan ske genom att regering och berörda myndighet på ett tidigt stadium inbjuder till informationsträffar. Att det tidigt sker en samordning både nationellt som regionalt och lokalt. Att det finns särskilda regionala samordnare på Migrationsverket, länsstyrelser och kommuner som församlingar kan kontakta. Att kraven på boende utformas på ett sätt så att församlingar kan ha flyktingar boende i sina församlingslokaler och gårdar. Att problematiken med försäkringar i samband med boende måste lösas. En del trossamfund råkade ut för att försäkringspremien höjdes rejält eller att de vägrades fortsatt försäkring.

13. Vad har detta betytt för församlingarna

Tre saker är återkommande i rapporterna:

Man skriver att man har tvingats börja, i vissa fall igen, arbeta med sitt sociala ansvar som församling och vad det betyder. För många har det öppnat upp nya kontaktytor till lokalsamhället.

Bland de traditionella svenska trossamfunden anger man att församlingsstrukturen och även verksamheten har förändrats i majoriteten av församlingarna. Det har blivit en stor och större kulturell/etnisk blandning, man tar upp olika traditioner och språk i gudstjänsterna och övrig verksamhet. Många mindre församlingar med hög åldersstruktur har helt plötsligt fått barnfamiljer som kommer och gett församlingen både framtidshopp och på alla sätt nytt liv.

Att i praktiken möta människor från andra religioner och tala om vad tro är. Många vet säkert inte vad interreligiös dialog är, men det är det som förekommer. I den interreligiösa dialogen talar man ofta om att första steget är vänskapens dialog. Vad detta kan bära för frukt framgent är lika spännande som ovisst.

14. Avslutningsvis

SST har följt trossamfundens arbete med flyktingar utifrån de särskilda medel regeringen anslagit på många olika sätt. Främst har det varit genom dialog vid de olika regelbundna möten där SST träffar de statsbidragsberättigade trossamfunden. Det har också skett vid direkta kontakter och besök hos olika församlingar och genom både den delredovisning som skedde våren 2016 som den slutredovisning som nu har skett till SST. Därutöver har medarbetarna vid SST:s kansli getts möjlighet att under 2016 använda två halvdagar i månaden till att besöka och delta i olika lokala projekt och verksamheter som församlingar har när det gäller arbetet med flyktingar.

Vad SST kan se så har dessa extra medel använts helt enligt regeringens intentioner. Kombinationen mellan dessa extra medel och de mycket stora insatser från trossamfundens sida när det bland annat gäller volontärers frivilliga och obetalda arbete har gett en utdelning som vida överstiger storleken av dessa extra medel. De har också utgjort en viktig bekräftelse från regeringens sida på trossamfundens betydelse när det gäller frågor som rör mottagande, omhändertagande och akut stöd till människor i utsatta situationer, i detta fall att vara flykting.

Stockholm 2017-05-15

Åke Göransson
Generalsekreterare
SST

Bilagor:

1. Generalsekreterarbeslut + fördelning av regeringens särskilda medel.
2. Brev till berörda trossamfund om de särskilda medlen.
3. Brev till berörda trossamfund angående slutredovisning av de särskilda medlen.
4. Generalsekreterarbeslut angående omfördelning av medel.
5. Reportageboken Trossamfunden och flyktingarna.